

TÜRKİYE'DE BASIN TARİHİ ÇALIŞMALARI: LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR İNCELEME

Gül KARAGÖZ KIZILCA*

Gönderim Tarihi: 15.07.2024 - Kabul Tarihi: 13.09.2024

Karagöz Kızılca, G. (2024). Türkiye'de basın tarihi çalışmaları: Lisansüstü tezler üzerine bibliyometrik bir inceleme. *Etkileşim*, 14, 222-245.
<https://doi.org/10.32739/etkilesim.2024.7.14.246>

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Öz

Bu çalışma, Türkiye'de basın tarihi alanında yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini sunmaktadır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edilen 1986-2024 yılları arasındaki 377 tez incelenmiştir. Bulgular, basın tarihi çalışmalarının yıllar içinde arttığını ve özellikle 2018-2024 döneminde yoğunlaştığını göstermektedir. Tezlerin çoğunluğu yüksek lisans düzeyindedir ve Sosyal Bilimler Enstitülerinde tamamlanmıştır. Tarih Anabilim Dalı, basın tarihi tezlerinin en fazla ürettiği alan olarak öne çıkmaktadır. Bunu Gazetecilik ve Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalları izlemektedir. Çalışma, basın tarihi alanında disiplinlerarası bir ilginin varlığını ortaya koymaktadır. Sonuçlar, Türkiye'de basın tarihi çalışmalarının akademik düzeydeki gelişimini ve eğilimlerini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Aynı zamanda araştırmada, iletişim ve tarih alanları dışında diğer disiplinlerde de basın tarihine karşı bir ilgi olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: basın tarihi, iletişim çalışmaları, bibliyometrik inceleme, lisansüstü tez.

* Doktor Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Ankara, Türkiye.
gkaragoz@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-6569-5734

PRESS HISTORY STUDIES IN TÜRKİYE: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS ON POSTGRADUATE THESES

Gül KARAGÖZ KIZILCA*

Received: 15.07.2024 - Accepted: 13.09.2024

Karagöz Kızılca, G. (2024). Türkiye’de basın tarihi çalışmaları: Lisansüstü tezler üzerine bibliyometrik bir inceleme. *Etkileşim*, 14, 222-245.
<https://doi.org/10.32739/etkilesim.2024.7.14.266>

This study complies with research and publication ethics.

Abstract

This study presents a bibliometric analysis of postgraduate theses on press history in Türkiye. The research examines 377 theses from the Council of Higher Education (Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK]) National Thesis Center database, covering the period 1986-2024. Findings indicate an increase in press history studies over the years, with a significant concentration in the 2018-2024 period. The majority of these are at the master’s level and completed in Social Sciences Institutes. The Department of History emerges as the leading field in producing press history theses, followed by Journalism and Turkish Language and Literature Departments. The study reveals an interdisciplinary interest in the field of press history. The research also highlights the growing interest in press history from various academic disciplines beyond communication and history. These results provide valuable insights into the development and trends of press history studies at the academic level in Türkiye.

Keywords: Turkish press history, communication studies, postgraduate theses, bibliometric analysis.

* Assistant Professor/PhD, Ankara University, Faculty of Communication, Ankara, Türkiye.
gkaragoz@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-6569-5734

Giriş

Türkiye’de 2023-24 eğitim öğretim yılında öğrenci almış olan 41’i devlet ve 21’i vakıf olmak üzere 62 iletişim fakültesi bulunmaktadır (İrvan, 2023). Bu iletişim fakültelerinin gazetecilik bölümlerinin neredeyse tamamının lisans programlarında basın tarihi dersi zorunlu ders kapsamındadır. Bu dersin gazetecilik eğitiminin gerekli bir parçası olduğunun kabulü, özünde, hem iletişim eğitiminin başlangıcıyla hem de iletişim alanında yapılan araştırmaların tarihi ile birlikte düşünülmelidir. Bu tür bir çaba hem küresel hem de yerel ölçekte basının gelişimini de anlamayı gerektirmektedir. Bununla birlikte, gazetecilik eğitimi için önemli kabul edilen basın tarihi çalışmalarının iletişim fakültelerinde lisansüstü çalışmalara yansıyor yansımadağı, yansımıyorsa bu tür çalışmaların hangi bölümlerde üretildiğini saptamak önem taşımaktadır.

Türkiye’de iletişim araştırmaları üzerine giderek artan bir ilgi ve literatür bulunmaktadır. Bu araştırmalarda betimleyici, nitel ve nicel yöntemler kullanılmaktadır.¹ Ancak günümüze kadar Türkiye’de basın tarihi çalışmalarının durumuna ilişkin ve çeşitli veri tabanları kullanılarak nicel ya da nitel araştırma yapılmamıştır. Oysaki basın tarihine ilişkin çalışmaların Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde başlamış olduğunu hatırlamak gerekir. Gazeteciliğe 1907’de Osmanlı İmparatorluğu’nda başlayan ve daha sonra Türkiye Cumhuriyeti’nde devam eden Ahmet Emin Yalman’ın 1914 yılında New York’ta bulunan Columbia Üniversitesi’nde yazdığı *The Development of Modern Turkey as Measured by Its Press (Modern Türkiye’nin Gelişim Sürecinde Basın 1831-1913)* (Yalman, 2018) başlıklı tezi, bildiğimiz kadarıyla basın tarihi üzerine yazılan ilk doktora tezidir. Bu tarihten sonra yeni kurulan Cumhuriyet’in eğitim seferberliği sayesinde okuma yazma oranının artması, üniversitelerin açılması, çağdaş tarihçiliğin ve gazetecilik eğitiminin başlamasıyla basın tarihi çalışmalarının artması beklenir.

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı’nın (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bulunan ve konu başlığında veya anahtar sözcükleri arasında “basın tarihi” geçen lisansüstü tezleri bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. YÖK veri tabanında yapılan taramada, 1986 yılında yazılan tez başlangıç noktası olarak belirlenmiş ve Temmuz 2024 yılına kadar veri tabanına yüklenen 377 tez çalışması araştırmaya dahil edilmiştir. Türkiye’de yazılan lisansüstü tezlerde basın tarihi içerikli çalışmalar üzerine betimleyici, nitel ya da nicel henüz bir araştırma yapılmamış olduğundan bu çalışmanın bir başlangıç olacağı düşünülmektedir. Ancak tez çalışmalarının nitel boyutu bundan bir sonraki araştırmaya bırakılmış, tez çalışmalarından elde edilen nicel veriler belirli parametrelerle incelenmiştir. Bu parametreler arasında yıl, üniversite, enstitü, anabilim dalı, tez düzeyleri ve konu bulunmaktadır.

1 Bu tür araştırmalara yalnızca birkaç örnek vermek gerekirse bkz.: (Alemdar, 2018; Değirmencioğlu & Gürer, 2024; Kubilay, 2021; Pelivan, 2019; Taşçıoğlu, 2011; Tokgöz, 2000; Yıldırım Becerikli, 2013)

Çalışmanın amacı üç boyutludur. İlki, basın tarihine ilişkin konulara Türkiye’de lisansüstü düzeyde ne kadar yer verildiğini ve ağırlıklı olarak hangi anabilim dallarının bu konulara odaklandığını göstermektir.

Osmanlı İmparatorluğu’nda basının hangi tarihsel koşullarda ve neden ortaya çıktığını; siyasal iktidar ve basın arasındaki ilişkileri hem sermaye sahipleri hem de basın çalışanları açısından tarihsel bir bağlama oturtarak inceleme amacındaki basın tarihi dersleri, gazetecilik bölümüne sahip olan iletişim fakültelerinin neredeyse tamamında zorunlu ders olarak okutulmaktadır. İletişim politikalarındaki süreklilik ve kopuşları, basın çalışanlarının meslek pratiklerinin ve basın sahipliğinin değişimini/dönüşümünü görmek açısından da basın tarihi çalışmaları önem taşımaktadır. Dolayısıyla, genel olarak iletişim alanında ve özel olarak gazetecilik alanında eğitim alanların, eğitimlerinin bir parçası olan basın tarihi konularına ilişkin araştırmaların lisansüstü düzeye ne ölçüde yansıdığına değerlendirilmesinin yapılması çalışmanın ikinci amacını oluşturmaktadır.² Bu tür bir çabanın, geniş anlamda iletişim daha dar anlamda basın alanında lisansüstü düzeyde yapılan çalışmalarda geçmişin değerlendirmesi yapmak yönünde eğilime ilişkin fikir vermesi, gelecekte yapılacak çalışmalarda eksiklerin tanımlanması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Üçüncü boyut ise, basın tarihi araştırmalarına tarih üzerine lisansüstü eğitimi veren anabilim dallarında ne ölçüde ilgi gösterildiğinin saptanmasıdır.

Dünyada İletişim Araştırmalarının Başlangıcı ve Basın Tarihi Çalışmaları

İletişim bilimlerinin diğer disiplinlerden ayrı bir disiplin olarak kabul edilmesi 1940’lara tarihlenir. 20. yüzyılın başında dünyada iletişim terimi diyalog, propaganda, kamuoyu, gazetecilik, kitle iletişimi, teknoloji, enformasyon, halkla ilişkiler kavramları ile ilintili olarak merkez kavram haline gelmiştir (Peters, 2000). Söz konusu ilgide, I. Dünya Savaşı’nda şiddetlenen propaganda, savaş sonrasında kamu ve kamuoyu kavramları üzerine daha fazla düşünülmesi; iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması ile radyo yayıncılığının başlaması ve dolayısıyla sosyal iletişim ve etkileşimin değişmesinin güçlü payı bulunmaktadır. Aslında iletişimi konu alan araştırmalar, hem Batı’da hem Türkiye’de sosyal ve beşeri bilimlerin farklı disiplinlerinin çatısı altında gelişmiştir. Dolayısıyla disiplinler arası bir alan olarak belirmiştir. Bu disiplinlerin başında sosyoloji gelmektedir. Bunların özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) sosyoloji bölümlerinde yapıldığını belirtmek gerekir. Sosyologların yaptığı araştırmalar, gazetecilik, kültür ve demokrasi arasındaki ilişkiler üzerinde odaklanmışlardır. Ama bu çalışmaların tarihsel bir boyutu da bulunmaktaydı. Aynı dönemde,

² İletişim fakültelerinin müfredatlarını incelemek farklı bir araştırma konusu olup, bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. İrvan’a göre KKTC’deki 5 iletişim fakültesini ve 4’ü pasif durumda olan ve 5 yeni kurulan fakülteyi de kattığımızda 76 iletişim fakültesi bulunmaktadır (İrvan, 2023). Bu fakültelerin ders programlarını iletişim tarihi ve medya tarihi dersleri kapsamında da incelemek mümkündür. Ancak basın tarihi alanı gazetecilik bölümlerinin zorunlu dersi olduğundan burada vurgu onun üzerinedir.

ABD’de gazetecilik eğitim programları da önce 1908’de Missouri Üniversitesi’nde onu takiben New York, Indiana, Washington, Georgia, Iowa, Minnesota, Kansas, Wisconsin eyaletlerindeki üniversitelerde ardi ardına açılmıştır (Winfield, 2008, ss. 9-11). Bununla birlikte hem gazetecilik eğitimi veren programlarda hem de sosyoloji bölümlerinde asil odak basın tarihidir.

19. yüzyılın sonlarından başlayarak 1930’lara değin basın, haber ve gazeteciliğe ilişkin çalışmaların iletişim araştırmaları ya da diğer bir deyişle iletişim üzerine düşünölen araştırmalar içinde ağırlığından söz etmek mümkündür. Aslında bu durum, haberin iletilmesi ihtiyacının insanlık tarihinin en başından beri insanın kendini yeniden üretebilmesinin temel koşullarından biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda beklenebilir bir durumdur. Şöyle ki haber ve haberin iletilmesi her kişi, grup, toplum için her zaman bir zorunluluktur. Bu anlamda haber insanlık için hep mevcuttur. Dolayısıyla üniversitelerde insanın iletişimi üzerine düşünölmeye başlandığında insanlık tarihi kadar eski olan haber ve haberi ileten araçlar üzerine düşünölmeleri ve dönemin baskın haber iletme aracı olan gazeteler üzerine araştırmaların ağırlıklı olması neredeyse kaçınılmazdır. Bu duruma, 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak modern anlamda gazeteciliğin profesyonel bir meslek haline gelmesi de eklendiğinde 1930’lara değin basın ve gazeteciliğe ilişkin çalışmaların iletişim alanına yönelik araştırmalarda baskınlığı beklenebilir bir sonuçtur.

19. yüzyıl Batı’da, iletişim olgusuna bağlı olarak matbaacılık, kitap basımı, gazete üzerine özgün ve ampirik çalışmaların yapılmaya başlandığı bir zaman dilimidir. Örneğin, 1810’da Isaiah Thomas *History of Printing in America* kitabını basmıştır. Ulusal basın tarihi çalışmalarını da 19. yüzyılın ikinci yarısında yayınlanmaya başlanmıştır (Simonson ve diğerleri, t.y., s. 19). 20. yüzyılın başında ise basın tarihi, Simonson, Peck, Craig ve Jackson’un tanımıyla, bugün iletişim tarihi olarak anılan alanın en kurumsal ve gelişmiş alt alanı olarak belirmiştir. 1910’lar ve 20’ler boyunca Columbia Üniversitesi’ndeki sosyologlar zaman zaman tarihsel bağlama da yerleştirerek haber üzerine çalışmışlardır. Amerika’da sosyologların haber üzerine eğildikleri bu dönemde, üniversitelerde eş zamanlı başlayan gazetecilik eğitimi ilgisini basın tarihine çevirmiştir. Hatta hem Amerikan hem de Avrupa üniversitelerinde tarih dersi gazetecilik eğitiminin bir parçası olarak müfredata girmiş ve ilk basın tarihi ders kitabı da Columbia Üniversitesi’nde 1917 yılında okutulmaya başlanmıştır (Simonson ve diğerleri, t.y., s. 21).

Türkiye’de İletişim Araştırmaları ve Basın Tarihi Çalışmaları

Osmanlı İmparatorluğu’nda Osmanlıca yani Arap alfabesiyle Türkçe ilk gazete 1826 yılında *Vakayi Mısıriye* adıyla Kavalalı Mehmet Ali Paşa’nın girişimiyle Mısır’da çıkarılmış, bunu devletin resmi gazetesi *Takvim-i Vekayi* izlemiştir (Koloğlu, 2010, ss. 6-10). Görece bağımsız ya da doğrudan devletin denetiminde olmayan gazeteciliğin başlangıcı için *Tercüman’ı Ahval*’in 1860 yılında basılmasını beklemek gerekmiştir. *Tercüman’ı Ahval*’le birlikte, gazeteciliğin halkın

sesi olma iddiasıyla yapılması geleneğinin başladığını söylemek mümkündür. İletişim altyapısının yetersizliği, okuma yazma oranının düşüklüğü, siyasal iktidarın baskıları ne gazete sayısının ne de gazeteciliğe ilginin artmasının önüne geçememiştir (Karagöz Kızılca, 2012, ss. 339-340). Söz konusu ilgi ve basının gelişimi, 1912’de Amerika’da gazetecilik eğitiminin başladığı ikinci üniversite olan Columbia Üniversitesine sosyoloji ve gazetecilik öğrenimi görmeye giden ve Osmanlı İmparatorluğu’nda bilfiil gazetecilik yapan Ahmet Emin Yalman’ın Osmanlı basınına ilişkin ilk araştırmayı yapmasının önünü açmıştır.

Aslında, Ahmet Emin Yalman’ın Osmanlı İmparatorluğu’nda basının gelişimi üzerine yaptığı araştırma, dünyada iletişim araştırmalarının gelişimiyle ve sosyal bilimlerin farklı alanlarında iletişime gösterilen ilgi çerçevesinde düşünülmelidir. Siyaset bilimi, sosyoloji, psikoloji, halkbilimi, edebiyat, iktisat, felsefe ve tarih de bu disiplinler arasında sayılabilir. Ahmet Emin Yalman’ın doktorasını aldığı Columbia Üniversitesi, burada haber üzerine odaklanan sosyoloji çalışmalarının haber, kültür ve toplum arasındaki ilişkilerin tarihsel bir çerçevede ve kamuoyu, kurumsallaşma ve sosyalleşme kavramları ile birlikte ele alınarak yapıldığı bir kurumdur. Burada belirtilmesi gereken nokta, Amerika’da ve Avrupa’da basın ve gazetecilik tarihi çalışmalarının genellikle daha liberal demokratik bir çizgide geliştiğidir (Simonson ve diğerleri, t.y.). Ancak iki dünya savaşı arası dönemde iletişim alanı içinde düşünülmesi gereken propaganda ve kamuoyu ya da birlikte düşünülmesi gereken kitlelerin denetimine yönelik çalışmalar için aynı değerlendirme doğru değildir (Erdoğan & Alemdar, 2002).

1914 yılında Ahmet Emin Yalman’ın doktorasını tamamlamasından sonra ve Cumhuriyet’in ilanı öncesinde, Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılması nedeniyle iletişim üzerine kurumsal ve sistemli düşünme çabası için fırsat olmamıştır. Ancak Cumhuriyet’in ilanından sonra da iletişim çalışmalarına, basın ve basım tarihine yönelik akademik bir ilginin 1940’lara kadar gündeme gelmesi söz konusu değildir. Üniversite çatısı altında kurumsal ve akademik ilginin başlaması ancak 1940’lar itibariyledir.

İletişim ile ilgili çalışmalar 1940’larda ağırlıklı olarak Ankara’da Dil Tarih Coğrafya Fakültesi çatısı altında gerçekleşmiştir. Bunlar arasında sosyolog Mübeccel Kıray’ın İzmir, Ereğli, Çukurova ve Ege bölgesinde yedi farklı yerde yaptığı saha araştırmalarını (Bulut, 2012, s. 289); halkbilimci Pertev Naili Boratav’ın Osmanlı haberleşme sistemi, sözlü iletişim, Namık Kemal’in gazeteciliği, matbaa üzerine yaptığı çalışmalarını (Öztürk, 2006; 2008) anmak gerekir.

Basın tarihine ilişkin çalışmalar, 1940’lardan ve üniversitelerden önce gazeteciler tarafından verilmiştir. Belki bu çalışmalar üniversitelerde üretilmemiştir ancak Yalman’ın çalışması kadar sistematik düşünceyi içinde barındırır. Bunların başında Selim Nüzhet Gerçek’in 1928 yılında yayınlanan ve matbaacılığı gelişimini konu aldığı *Türk Matbuat Tarihi*, 1931 yılında yayınlanan *Türk Gazeteciliği 1831-1931* ve 1933 yılında yayınlanan ve Türk basınının o günkü durumunu ele aldığı *Almanak* gelmektedir (Birinci, 1996). Yine aynı dönemde basın tarihi üzerine çalışan ve eserler veren bir diğer önemli isim Server İskit’tir. İskit,

1935 yılında *Dünya Matbuatına Bir Bakış*, 1936'da *Birinci Basın Kongresi*, 1937 yılında *Hususi İlk Türkçe Gazetemiz Tercüman-ı Ahvâl ve Agah Efendi* isimli basın tarihi çalışmaları vardır (Birinci, 2000, s. 584). İskit'in 1939 yılında yayınlanan *Türkiye'de Neşriyat Hareketleri Tarihine Bir Bakış* başlıklı çalışması da bulunmaktadır (İskit, 1939). Bir diğer kitabında da fermanları, salnameleri, Osmanlı devlet arşivi belgelerini, gazeteleri, dergileri, basın bültenlerini kullanarak Osmanlı İmparatorluğu ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti basın sistemlerini kurumsal bir bakış açısıyla incelemiştir (İskit, 1943). İki yazarın ortak özellikleri basın tarihine gösterdikleri ilgi ve üretkenlikleriyle sınırlı değildir. Her iki yazar da iyi eğitilmiş ve dünyanın farkında birer gazeteci ve araştırmacıdır. Bu özellikleriyle de yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin dikkatini çekmişlerdir. Gerçek, 1934 yılında Basma Yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğü görevine getirilmiş, İskit ise Matbuat Umum Müdürlüğünde bir süre müşavir olarak çalıştıktan sonra 1934-35 arasında Matbuat Umum Müdürlüğü yapmıştır. İkisinin yayınları da devlet matbaasında basılmıştır.³ Aslında bu durum, o dönemde devlet politikalarının iletişim alanını algılayışının bir uzantısı olarak değerlendirilmelidir.

İmparatorluğun dağılmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetici kadroları iletişim alanının öneminin farkındadır. Bu farkındalığı iletişim politikaları düzleminde gözlemlemek mümkündür. 1920 yılında kurulan Anadolu Ajansı'nın 1925 yılında anonim şirket haline getirilip çalışanlara şirket yönetiminde oy hakkı verilmesi, 1927'de radyo yayınlarının anonim şirket eliyle başlatılması ve gazetecilerin eğitim almasının gerekliliği yönünde ısrar bunlar arasında sayılabilir (Alemdar, 2023). Ancak Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında yönetici kadroların 1931 Basın Yasası'na gazetecilerin eğitimine ilişkin maddeyi eklemesine karşın, eğitimin uygulamaya geçirilmesi konusunda bizzat gazetecilerin gösterdiği direnç nedeniyle başarılı olamamıştır (Uzun, 2011, ss. 119-122).

İlk iletişim eğitimi ise ancak II. Dünya Savaşı sonrasında, 1948 yılında Müderris Fehmi Yahya tarafından açılan İstanbul Özel Gazetecilik Okulu ile başlayacaktır. Bunu 1949 yılında, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi bünyesinde kurulan bir gazetecilik enstitüsü izlemiştir. Ancak kapsamlı iletişim eğitiminin başlaması 1960 sonrasında gerçekleşmiştir. Ankara Gazeteciler Cemiyeti lisans düzeyinde yeni bir yüksekokulun kurulmasını gündeme getirmiş ve bu istek, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne (SBF) iletilmiştir. SBF, 1962'de UNESCO Genel Merkezinden Görevlendirilen Brüksel Üniversitesi Gazetecilik Profesörü Roger Clausse, çalışmalar yaparak bir rapor hazırlamıştır. Buna göre, kurulacak okulun yalnızca gazetecilik değil ama aynı zamanda televizyon, radyo, sinema, halkla ilişkiler alanlarında da eğitim vermesi gerektiği vurgulan-

³ Bu tarihlerden sonra da basın tarihi alanında akademi dışından, akademiye de etkileyen değerli eserler verilmiştir. Bunlar arasında Hasan Refik Ertuğ, Enver Benhan Şapolyo, Fuat Süreyya Oral, M. Nuri İnuğur, Orhan Koloğlu ve Hıfzı Topuz'un kitaplarını anmak gerekir. Ancak burada vurgu, 1940'lardan önce akademi dışından basın tarihine ilgi olduğu ve bu ilginin dönemin devlet politikalarıyla teşvik edilerek, devlet matbaasında basın tarihine ilişkin kitapların basıldığıdır.

mıştır. 1965 yılında Ankara Üniversitesi SBF Basın Yayın Yüksek Okulu eğitim vermeye başlamıştır (Uzun, 2011, s. 123).

Cumhuriyet’in ilk yıllarında hayata geçirilmeye çalışılan gazetecilik eğitimi ancak UNESCO ve basın örgütlerinin üniversiteler ile görüşmesi sonucu başlayabilmiştir. Bu durumda, II. Dünya Savaşı sonrası kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması (Alemdar, 2018), savaş sırasında daha da önem kazanan propaganda çalışmaları ile ABD’de ayrı bir disiplin haline gelen iletişim çalışmalarının 1950 sonrasında dünyada önem kazanmasının etkisi bulunmaktadır. İletişim çalışmalarının önem kazanmasında etkili olan önemli bir unsur, II. Dünya Savaşı sonrasında şekillenen yeni dünya düzeninde Türkiye’nin Batı Blokunu seçmesi ve ABD merkezli gelişen modernleşme kuramı çerçevesinde belirlenen iletişim politikalarıdır. 1950’ler ve 1960’larda modernleşme kuramı çerçevesinde, gelenekselden moderne geçiş aşamasında olduğu düşünülen Türkiye’nin modernleşmesinin kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşmasıyla gerçekleştirileceği varsayılmaktadır (Erdoğan & Alemdar, 2002, ss. 94-95). Türkiye’de iletişim eğitimi de modernleşme ve toplumsal kalkınmada kitle iletişim araçlarına önemli rol düştüğünün düşünüldüğü yıllarda SBF çatısı altında başlamıştır. Bu dönem aynı zamanda SBF gibi önemli kurumlarda ve genel olarak sosyal bilimlerde Amerikan etkisinin hissedilmeye başladığı yıllardır (Örnek, 2015, ss. 194-255).

Ankara Üniversitesi SBF’ne bağlı olarak başlayan eğitime başlayan Basın Yayın Yüksek Okulunda (B.Y.Y.O.) verilen derslerden biri de Basın Tarihi dersi- dir.⁴ 1960 sonrasında Türkiye’de iletişim eğitimi hem devlet hem de özel eğitim kurumlarında kesintisiz devam etmiştir. 1981’de Yükseköğretim Kurulu’nun 2547 sayılı yasa ile kurulması sonrasında devlet üniversitelerinde yeni düzenlemeler yapılmış ve bu düzenlemeler çerçevesinde gazetecilik alanında eğitim veren okullar, Ankara, İstanbul, Marmara, Ege ve Gazi Üniversiteleri Basın Yayın Yüksek Okulları adı altında bu üniversitelerin rektörlüklerine bağlanmıştır. 1992’de yapılan yeni bir düzenleme ile bu okullar, İletişim Fakültelerine dönüştürülmüştür. Açılan yeni devlet üniversiteleri ya da var olanların içinde iletişim fakültelerinin açılmasıyla, iletişim eğitimi veren kurumların sayısı artmıştır. Bunlara bir de 1997 yılından itibaren vakıf üniversiteleri eklenmiştir (Uzun, 2011, ss. 123-124). İletişim eğitimi farklı düzenlemeler ve farklı üniversiteler çatısı altında kesintisiz devam ederken, gazetecilik bölümlerinde basın tarihi dersi zorunlu ders olarak lisans programının bir parçası olmayı sürdürmüştür. Bununla birlikte, dünyada basın tarihi çalışmalarını inceleyen önemli bir literatür bulunurken; iletişim eğitimi başladıktan sonra Türkiye’de basın tarihi çalışmalarının niteliği ve niceliğine ilişkin çalışmaların sınırlılığı olduğunu söylemek mümkündür.⁵ Dolayısıyla bu çalışmada, akademi düzeyinde basın tarihine iliş-

4 Bu bilgi, Okul’un ilk mezunlarından olan Prof. Dr. Korkmaz Alemdar’dan alınmıştır.

5 Bu tür bir çalışmaya örnek olarak bkz.: (Karagöz Kızılca, 2016). Bir makalesinde Alemdar, B.Y.Y.O’da öğrenciliği sırasında Türk üniversite tarihinin Şerif Mardin, Mümtaz Soysal gibi önemli akademisyenlerinden ders aldığını anlatmaktadır. Ancak ne Yeni Osmanlılar ve gazeteleri üzerine çalışmış Şerif Mardin’in ne de Mümtaz Soysal’ın 1961’de kurucu-

kin ilginin lisansüstü tezler üzerinden niceliksel değerlendirmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi, Veri Toplama Tekniği ve Sınırlılıkları

Çalışmada, “basın tarihi” anahtar sözcüğü ile yapılan tüm alanları ve tüm tez türlerini kapsayan aramada YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan lisansüstü tezlere ulaşılmıştır. Anahtar sözcüğün taranması sonucunda, veri tabanında kayıtlı ve basın tarihine ilişkin ve erişime açık ilki 1986 yılında yazılmış 377 lisansüstü tez saptanmıştır. Veri tabanında yalnızca “basın tarihi” tarama terimi sonucunda saptanan lisansüstü tezler çalışmaya dahil edilmiş, basın tarihi kavramıyla ilişkili olduğu düşünülebilecek başka bir anahtar sözcükle arama yapılmamıştır. Bununla birlikte, “basın tarihi” terimi ile yapılan tarama, tez arama motorunda dizin, konu, alan, tez başlığı ve anahtar sözcüğü de kapsadığından, konu ile ilişkili tezler, tez tarama sistemi tarafından saptanabildiğini belirtmek gerekir.

Çalışmaya dahil edilen lisansüstü tezlerden, bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak elde edilen veriler nicel olarak incelenmiştir. Bibliyometrik analiz yönteminin seçilmesinin nedeni, nicel göstergeler yardımıyla bir alanda üretilmiş çalışmaların belirli bir süredeki eğiliminin çıkarılmasında bu yöntemin en uygun yöntemlerden biri olmasıdır (Yıldırım Becerikli, 2013, s. 29). Bibliyometrik analiz nicel verilerin saptanması, sınıflandırılması ve değerlendirilmesinde kullanılmaktadır (Pritchard, 1969, s. 368). Böylece, araştırmacının belli bir alandaki eğilimi belirleyerek araştırma alanının haritalandırılmasına olanak sağlamaktadır.

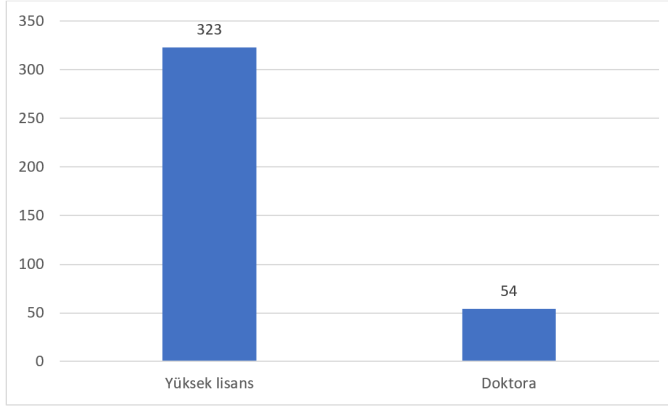
YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan tezleri nicel olarak değerlendirmek için önce bir kodlama cetveli oluşturulmuştur. Veriler, Excel programına kaydedilmiş ve bu program kullanılarak tablolar ve grafikler elde edilmiştir. Verileri sınıflandırmada ve işlemede kullanılan parametreler arasında üniversite, enstitü, anabilim dalı, yıl, tez türü, konu bulunmaktadır.

larından olduğu Yön dergisinden söz ettiğini vurgular (Alemdar, 2018, s. 12). Basın tarihi dersleri basın yayın alanında çalışacakların eğitimlerinin bir parçası olarak daha ilk dönemden başlamış olsa da bu okullarda sosyoloji, anayasa hukuku gibi farklı alanlarda ders veren bu akademisyenlerin, basın tarihi çerçevesinde değerlendirilecek çalışmalar yapmalar dahi bunlardan derslerinde söz etmemesi ilgi çekicidir. Belki de iletişim eğitiminin başından beri basın tarihine sınırlı ilgi ya da sosyal bilimlerin diğer alanlarında çalışanların, alanlarına ilişkin çalışmaları basın tarihi çerçevesinde değerlendirme konusunda çekimser tavırları da Türkiye’de basın tarihi çalışmalarının niceliğine ve niteliğine ilişkin çalışmaların sınırlı olmasına neden olmuştur.

Basın Tarihi Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlere İlişkin Bulgular

Basın tarihi üzerine yapılmış 377 lisansüstü tez bulunmaktadır. Bu tezlerin 54’ü (%14,32) doktora, 323’ü (%85,67) yüksek lisans tezidir (Tablo 1). Doktora tezlerinde basın tarihi alanında çalışmaların daha sınırlı olduğu değerlendirilmesi yapılabilir.

Tablo 1. Tezlerin düzeylerine göre dağılımı

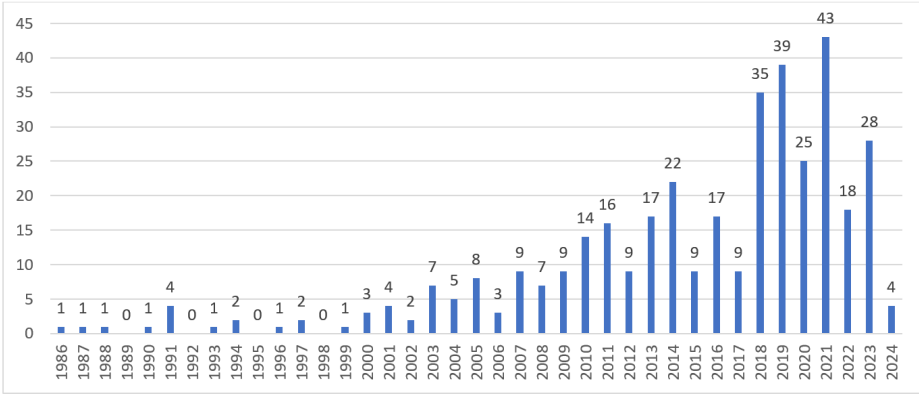
Bu tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2021 yılı 43 (%11,4) tez ile basın tarihi konusunda en fazla tezin yazıldığı yıl olarak öne çıkmaktadır. Bunu 39 teze (%10,34) 2019 yılı takip etmektedir. 2018 yılında 35, 2023’te 28, 2020’de 25, 2014’te 22 tez yine görece yüksek sayıda basın tarihine ilişkin tezin kabul edildiği yıllardır. 1989, 1992, 1995, 1998 yıllarında YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında basın tarihi konusunda lisansüstü çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak 1999 yılından 2024 Temmuz ayına kadar basın tarihi üzerine tezler yazılmaya kesintisiz devam etmiştir. 1986’dan 2024’e yıllar tek tek incelendiğinde 1986, 1987, 1988, ve 1990 yıllarında birer, 1991’de 4, 1993’te 1, 1994’te 2, 1996’da 1, 1997’de 2, 1999 yılında 1, 2000’de 3, 2001’de 4, 2002’de 2, 2003 yılında 7, 2004’te 5, 2005’te 8, 2006’da 3, 2007 yılında 9, 2008’de 7, 2009’da 9 tezin kabul edildiği görülmektedir. Buradaki verilere dayanarak 1986-2009 yılları arasında basın tarihi alanında lisansüstü düzeyde üretimin sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Basın tarihi üzerine YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı 377 lisansüstü tezin yalnızca 72’si (%19,09) söz konusu 23 yıllık zaman dilimine aittir (Tablo 2).

2010 yılından başlayarak, basın tarihini odağına alan lisansüstü çalışmalarda tutarlı bir artış gözlenmektedir. 2010’da 14, 2011’de 16, 2012’de 9, 2013’te 17, 2014’te 22, 2015’te 9, 2016 yılında 17, 2017’de 9 lisansüstü çalışma basın tarihi üzerinedir. 2010-2017 yılları arasında, YÖK Ulusal veri tabanında kayıtlı basın tarihine ilişkin 377 lisansüstü tezin 113 tamamlanmıştır. Söz konusu 7 yıllık dönemde tüm tezlerin %29,97’si üretilmiştir (Tablo 2).

2018-2024 (Temmuz) yıllarını kapsayan 5,5 yıllık dönemde basın tarihini ça-

lişma alanı olarak seçen lisansüstü tezlerde görece bir sıçramadan söz etmek mümkündür. 2018’de 35, 2019’da 39, 2020’de 25, 2021’de 43, 2022 yılında 18, 2023’te 28 tez kabul edilmiştir. Bu tarihler arasında basın tarihi üzerine yazılmış tez sayısındaki artışın muhtemel nedenleri arasında lisansüstü tezlerin geçmiş yıllara göre daha fazla üretilmesi, yıllara içerisinde üniversitelerin lisansüstü programlarının gelişmesi, sosyal bilimlerin farklı alanlarının basın tarihi alanında değerlendirilebilecek konulara ilgi göstermeye başlaması bulunabilir.⁶ 2024 yılı henüz bitmemiş olduğundan YÖK veri tabanında kayıtlı tez sayısı henüz 4’tür (Tablo 2). Bu 5,5 yıllık dönemde basın tarihi alanında üretilmiş tezler, 192 lisansüstü çalışmaya denk gelmektedir. Bu rakam tüm çalışmaların %50,92’sini oluşturmaktadır.

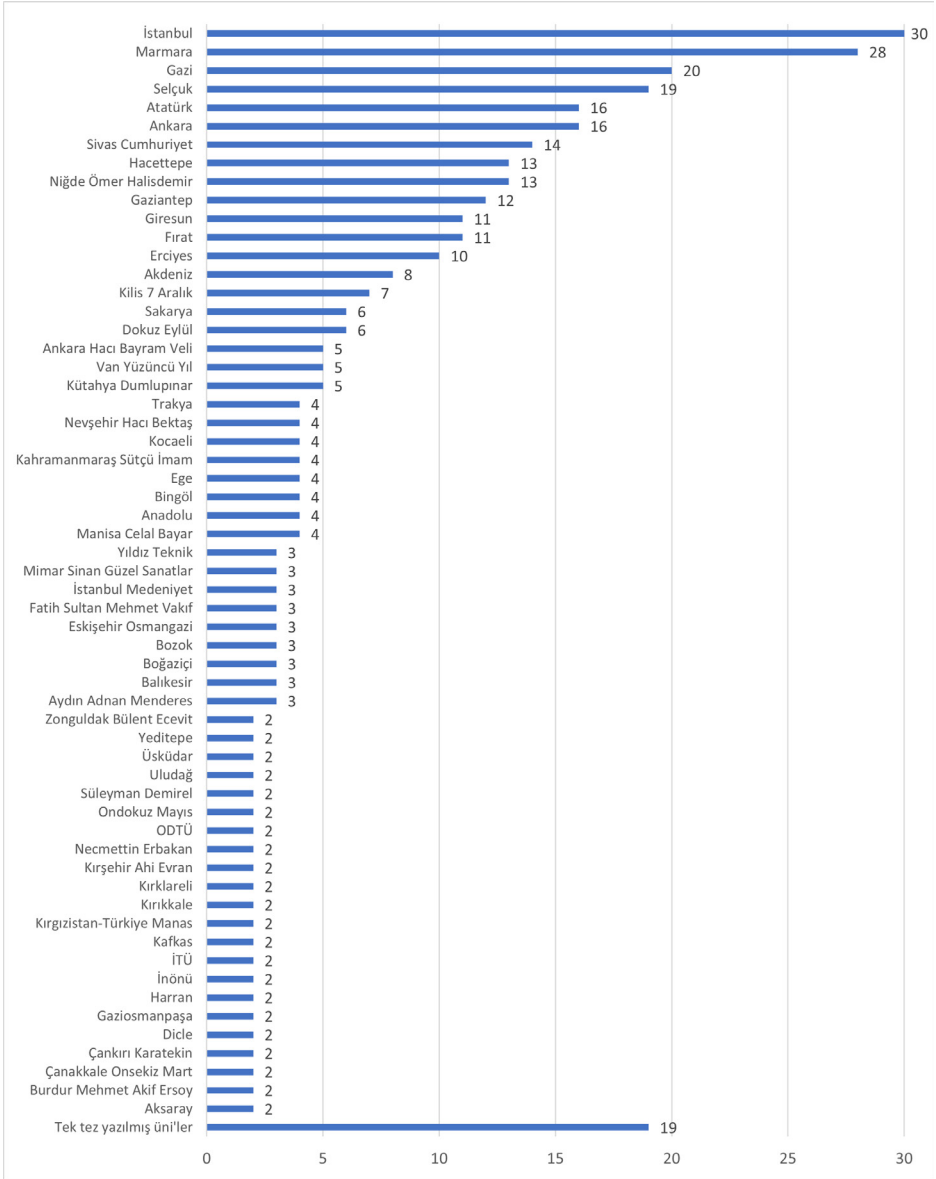
Tablo 2. Tezlerin yıllara göre dağılımı

Basın tarihi konusunda kabul edilen tezlerin tamamlandığı üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde, İstanbul Üniversitesi 30 lisansüstü tez ile ilk sırada yer almaktadır. Hemen arkasından 28 tez ile Marmara Üniversitesi gelmektedir. Marmara’yı 20 tezle Gazi Üniversitesi izlemektedir. Selçuk Üniversitesi’nde 19, Ankara ve Atatürk Üniversitelerinde 16, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi’nde 14, Niğde Ömer Halis Demir ve Hacettepe Üniversitelerinde 13’er, Gaziantep Üniversitesi’nde 12, Giresun ve Fırat Üniversitelerinde 11’er, Erciyes Üniversitesi’nde 10, Akdeniz Üniversitesi’nde 8, Kilis 7 Aralık Üniversitelerinde 7, Sakarya ve Dokuz Eylül Üniversitelerinde 6, Ankara Hacı Bayram Veli, Kütahya Dumlupınar ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitelerinde 5’er tez yazılmıştır. Bunları 4’er tezle Trakya, Nevşehir Hacı Bektaş, Kocaeli, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Ege, Bingöl, Anadolu ve Manisa Celal Bayar Üniversiteleri izlemektedir. Yıldız Teknik, Mimar Sinan, İstanbul Medeniyet, Fatih Sultan Mehmet Vakıf, Eskişehir Osmangazi, Bozok, Boğaziçi, Balıkesir ve Aydın Adnan Menderes Üniversitelerinde basın tarihine ilişkin 3’er tez kabul edilmiştir. Zon-

6 Şöyle ki YÖK veri tabanı istatistiklerine göre, Türkiye’de 2018 yılında 38256, 2019’de 72202, 2020 yılında 35929, 2021’de 44673, 2022 yılında 56822, 2023’te ise 55981 tez kabul edilmiştir. Görüldüğü gibi 2020 yılında tez sayısında genel bir düşüş bulunmaktadır. Bu durumun pandemi kaynaklı olması muhtemeldir.

Tablo 3. Tezlerin üniversitelere göre dağılımı

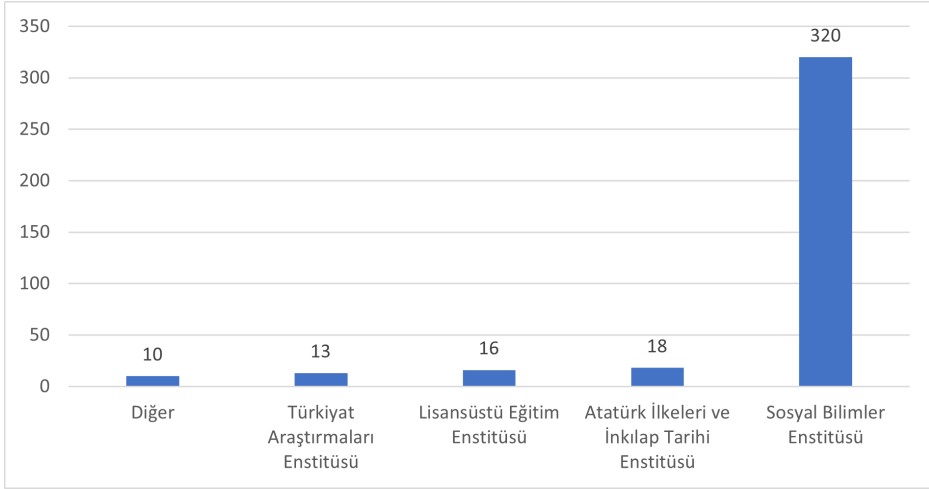

guldak Bülent Ecevit, Yeditepe, Üsküdar, Uludağ, Süleyman Demirel, Ondokuz Mayıs, ODTÜ, Necmettin Erbakan, Kırşehir Ahi Evran, Kırklareli, Kırıkkale, Kırgızistan Türkiye Manas, Kafkas, İTÜ, İnönü, Harran, Gaziosmanpaşa, Dicle, Çankırı Karatekin, Çanakkale Onsekiz Mart, Burdur Mehmet Akif Aksoy, Aksaray Üniversitelerinde basın tarihi üzerine 2’şer tez yazılmıştır. Birer tez yazılan üniversiteler ise şunlardır: Afyon Kocatepe, Amasya, Bitlis Eren, Bolu Abant İzzet Baysal, Erzincan Binali Yıldırım, Fatih, Galatasaray, Gümüşhane, Hatay Mustafa

Kemal, Hitit, İstanbul 29 Mayıs, Karabük, Karadeniz Teknik, Karamanoğlu Mehmet Bey, Kastamonu, Maltepe, Muş Alpaslan, Uşak, Voronezh State (Tablo 3). Basın tarihi üzerine tamamlanmış tezlerin daha fazla olduğu ilk 6 üniversiteye bakıldığında, bu üniversitelerin kuruluş tarihleri, tek tez kabul edilmiş üniversitelerden daha eskidir. Bu nedenle bu üniversitelerin daha fazla sayıda tez üretmiş olması beklenebilir.

Enstitü temelinde değerlendirme yapıldığında, 320 lisansüstü teze (%84,88) Sosyal Bilimler Enstitülerinin öne çıktığı görülmektedir. İkinci sırada yer alan Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitülerinde 18 tez, altında Gazetecilik, Tarih ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dallarının yer aldığı Lisansüstü Eğitim Enstitülerinde basın tarihi üzerine 16 tez kabul edilmiştir. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü 13 tez ile dördüncü sırada gelmektedir. Tablo 4'te diğer kategorisinde yer alanlar ise 4 teze Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2 teze Güzel Sanatlar Enstitüsü ve birer teze İnkılap Tarihi, Türk İnkılap Tarihi, Yaşayan Diller ile Yurtdışı Enstitüleridir (Tablo 4).

Tablo 4. Tezlerin enstitülere göre dağılımı

Tezler üretildiği anabilim dallarına göre incelendiğinde, basın tarihine ilişkin en fazla sayıda lisansüstü teze Tarih Anabilim Dalı öne çıkmaktadır. 377 tezin 139'unun Tarih Anabilim Dalında tamamlandığı görülmektedir. Bu sayı toplam tezlerin %36,87'sine denk gelmektedir. Gazetecilik Anabilim Dalında 67 teze (%17,77) Tarih Anabilim Dalının yarısına denk gelmeyen sayıda basın tarihi tezi kabul edilmiştir. Gazetecilik eğitiminde lisans düzeyinde basın tarihi dersinin zorunlu ders olduğu göz önünde bulundurulduğunda, gazetecilik eğitimin önemli bir parçası kabul edilen bu alanın lisansüstü düzeyde Tarih Anabilim Dallarında üretilen tezlerin gerisinde kalması dikkat çekicidir. Gazetecilik lisans programlarının aksine tarih lisans programlarında basın tarihi dersi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de tarih bilimi ve eğitiminin iletişim bilimi ve gazetecilik eğitime göre erken başla-

masından dolayı Tarih Anabilim Dallarında Gazetecilik Anabilim Dallarına göre basın tarihi alanında daha fazla tez üretilmesi beklenebilir bir sonuçtur. Yine Tarih Anabilim Dallarının Gazetecilik Anabilim Dallarına göre yaygın oluşu da bu anabilim dalında kabul edilen tez sayısının yüksekliğini etkileyen bir unsur olabilir. İletişim ve gazetecilik lisansüstü programlarında istihdam edilen tarih kökenli akademisyen sayısının Tarih Anabilim Dallarındaki tarih kökenli akademisyen sayısından daha az oluşu da bir etken olabilir. Ancak Gazetecilik ve İletişim Anabilim Dallarında üretilen basın tarihi alanına yönelik tezlerin danışmanlığının yalnızca tarih kökenli akademisyenler tarafından yapıldığı da doğru değildir. Bununla birlikte, bu konuda henüz bir akademik çalışma yapılmamış olmakla birlikte, basın tarihi literatürü incelendiğinde, Türkiye’de basın tarihi çalışmalarının görece zayıflığı ve tarihçilerden alana gösterilen ilginin eksikliği göze çarpmaktadır.⁷ Bu durum, tarihçilerin inceledikleri konuda basına olayların “seçilmiş” kaydını tutan, taraflı ve taraflı olduğundan güvenilirliği yetersiz, devlet ya da özel arşiv belgeleri, mektuplar, haritalar, nüfus kayıtları yanında ikincil bir kaynak olarak yaklaşmasından kaynaklanabileceği gibi (Reed, 2022) asıl çalışma konusunun gazete ve dergi olmamasından da kaynaklanabilmektedir. Basın tarihi üzerine çalışanlar, bir tarih çalışması için gerekli tüm bu kaynaklardan yararlanmakla birlikte çalışmalarının odağında basın bulunmaktadır. Bu çerçevede, eğitiminin odağında basın bulunan Gazetecilik Anabilim Dallarında basın tarihi alanına ilişkin üretilen tezlerin Tarih Anabilim Dallarının gerisinde kalması anlaşılabilir olmakla birlikte; basını örgüt yapısı, gazete ve dergileri çıkaran gazetecilerinden editörlerine, dizgicisinden düzeltmenine basın emekçilerinin iş pratiklerini, siyasal iktidar ve sermaye ile ilişkilerini kapsayacak bir çerçeve içerisinde incelemek iletişim alanında lisansüstü tez üretilen anabilim dallarından da beklenebilir.

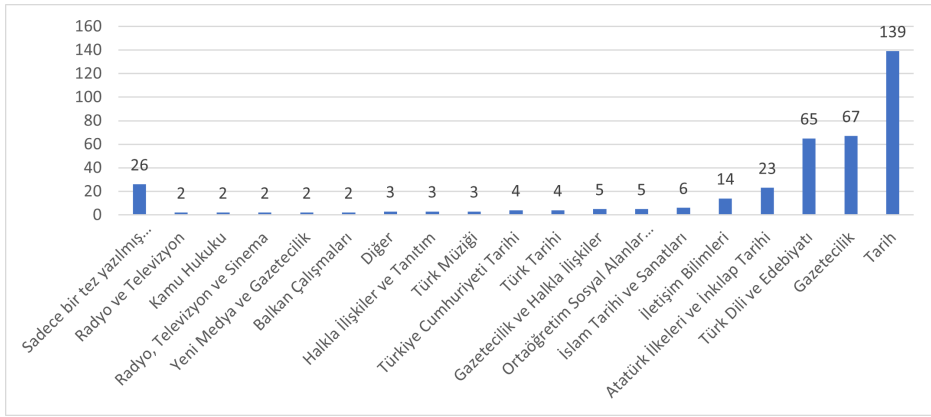
Gazetecilik Anabilim Dalını, 65 tezle (%17,24) Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı izlemektedir. YÖK Ulusal Tez Veri Tabanına göre, basın tarihi üzerine Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalında 23 (%6,1), İletişim Bilimlerinde 14 (%3,71) tez tamamlanmıştır. İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalında 6 (%1,59), Gazetecilik ve Halkla İlişkiler (%1,32), Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi ve Dallarında 5, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (%1,06) ve Türk Tarihi (%1,06) Anabilim Dallarında 4’er tez kabul edilmiştir. Halkla İlişkiler ve Tanıtım ile Türk Müziği Anabilim Dallarında basın tarihine ilişkin 3 tezin tamamlandığı görülmektedir. *Tablo 5*’te diğer kategorisi ile sınıflandırılan 3 tez bulunmaktadır. Bu tezler, anabilim dalı belirtilmeyen ve dış enstitülerde⁸ yazılmakla birlikte YÖK

7 Türkiye’de basın tarihi üzerine yazılmış kitap ve makaleler üzerine de yapılmış bibliyometrik analiz bulunmamaktadır. Dönemlere ayırarak hem nicel hem de nitel araştırmalara gereksinim bulunmaktadır.

8 Basın tarihi tarama terimi ile girildiğinde, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında, Rusya’da bulunan Voronezh State Üniversitesinde yazılan bir tez ve Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde yazılan iki tezin kaydı dış enstitüde basın tarihi üzerine yapılmış lisansüstü çalışmalar olarak çıkmaktadır. Bu tezler YÖK veri tabanına dahil edildiğinden çalışma kapsamına alınmıştır.

Ulusal Tez Veri Tabanında yer alan basın tarihi tezleridir. Yeni Medya ve Gazetecilik, Radyo Televizyon ve Sinema, Kamu Hukuku, ile Balkan Çalışmaları Anabilim Dallarında basın tarihi üzerine ikişer lisansüstü tez tamamlanmıştır. Basın tarihine ilişkin yalnızca birer tez yazılmış 26 anabilim dalı bulunmaktadır. Bunlar arasında Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kürt Dili ve Kültürü, Alman Dili ve Edebiyatı, Basın ve Yayın, Çağdaş Türk Lehçeleri, Bilgi ve Belge Yönetimi, Eğitim Bilimleri, Felsefe ve Din Bilimleri, Fotoğraf, İktisat, İstanbul Araştırmaları, Medya ve Kültürel Çalışmalar, Kamu Yönetimi, Sanat Tarihi, Temel İslam Bilimleri, Türk Sanatı, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Uluslararası İlişkiler, Yakınçağ Tarihi, Yeni Türk Edebiyatı, Grafik, Grafik Ana Sanat, Kadın Çalışmaları, Kadın Araştırmaları bulunmaktadır (*Tablo 5*).

Tablo 5. Tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı

Yukarıda, tezlerin yıllar itibariyle dağılımının yer aldığı *Tablo 2* ve tezlerin tamamlandığı anabilim dallarının yer aldığı *Tablo 5*'te yer alan verilerin birleştirilmesi yoluyla anabilim dallarında yıllara göre kabul edilen tezlere dair grafik elde edilmiştir (*Tablo 6*). Buna göre, yalnızca 1986-2009 yılları arasında Gazetecilik Anabilim Dalında yazılmış tez sayısı (17) aynı dönem Tarih Anabilim Dalında kabul edilen tez sayısından (16) fazladır. Ancak bu fark anlamlı bir farka karşılık gelmemektedir. Aynı dönemde Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Anabilim Dalında 5, İletişim Bilimleri Anabilim Dalında 4, Radyo ve Televizyon Anabilim Dalında 2, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalında 1 tez tamamlanmıştır. Bunların tümünün iletişim eğitimi ile ilgili anabilim dalları olduğu düşünüldüğünde, Gazetecilik Anabilim Dalı ile birlikte 1986-2009 arası dönemde 29 basın tarihi tezi ile Tarih Anabilim Dalından daha fazla tez tamamlandığı anlaşılmaktadır. Ancak, Tarih Anabilim Dalını tarih şemsiyesi altında düşünmemiz gereken Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (7), İslam Tarihi ve Sanatları (1), Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1), ile birlikte değerlendirdiğimizde tarih anabilim dallarında 26 tezin tamamlandığı anlaşılmaktadır. Bu sayı, iletişim eğitimi veren lisansüstü programlarda kabul edilen basın tarihi tez sayısına oldukça yakın görünmektedir (*Tablo 6*). İletişim anabilim dallarında basın tarihi üzerine tamamlanan tez

sayılarının tarih anabilim dallarından fazlalığı, 1990’lı yıllarda iletişim alanında birikimin artması ile ilgili olabilir. YÖK’ün kuruluşuyla birlikte, 1982 yılından itibaren BYYO’larının üniversite rektörlüklerine bağlanması Türkiye’de iletişim alanında lisansüstü eğitimin yolunu açmıştır. 1990’lara gelindiğinde ise lisansüstü düzeyde bir birikimden söz etmek mümkündür (Tokgöz, 2000, s. 26).

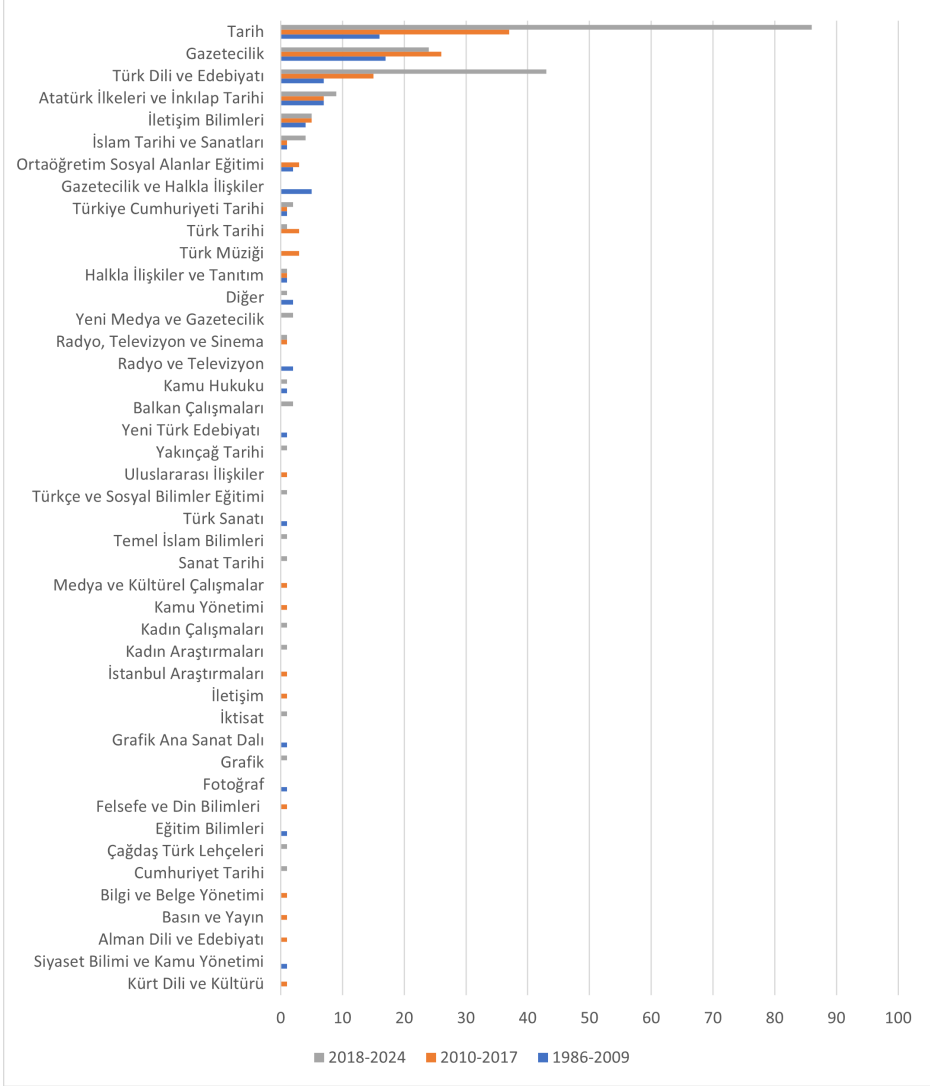
2010-2017 dönemi için Gazetecilik Anabilim Dalında 26, Tarih Anabilim Dalında ise 37 basın tarihi tezi tamamlanmıştır. Bir önceki dönemde olduğu gibi, bu dönemde de Gazetecilik ve Halkla İlişkiler (0), İletişim Bilimleri (5) ile Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim (1), Radyo, Televizyon ve Sinema (1), İletişim (1), Basın Yayın (1) Anabilim Dalları Gazetecilik Anabilim Dalı ile birlikte düşünüldüğünde bile bu sayı 35 ile Tarih Anabilim Dalının gerisinde kalmaktadır. Buna bir de Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (7), İslam Tarihi ve Sanatları (1), Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1), Türk Tarihi (3) Anabilim Dallarında yapılan basın tarihi tezleri eklendiğinde 49 tez ile tarih anabilim dalları ön plana çıkmaktadır (*Tablo 6*).

2018-2024 dönemini değerlendirdiğimizde, Tarih Anabilim Dalında tamamlanan basın tarihi tez sayısının 86’ya çıktığını görmekteyiz. Aynı dönemde Gazetecilik Anabilim Dalında yalnızca 24 basın tarihi tezi kabul edilmiştir. İletişim Bilimlerinde 5, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalında 1 ve Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalında 1 basın tarihi tezi tamamlanırken Gazetecilik ve Halkla İlişkilerde aynı dönemde tez üretilmemiştir. Bu dönemde iletişim eğitimi veren anabilim dallarında yazılan basın tarihi tez sayısı 31’dir. Tarih Anabilim Dalını Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (9), İslam Tarihi ve Sanatları (4), Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (2), Türk Tarihi (1), Cumhuriyet Tarihi (1) ile birlikte değerlendirdiğimizde bu rakam 103’e çıkmaktadır (*Tablo 6*).

Üç dönem tarih ve iletişim anabilim dalları için genel olarak değerlendirildiğinde, tarih anabilim dallarında üretilen basın tarihi tez sayısı 178 (%47,21) ve iletişim anabilim dallarında tamamlanan tez sayısı 95’tir (%25,19).

Aynı dönemler için dikkat çeken diğer bir veri, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında tamamlanan basın tarihi tezlerinin yıllar içinde artmakta olduğudur. Buna göre 1986-2009 arası 7, 2010-2017 arası 15 ve 2018-2024 arası 43 basın tarihi tezi bu anabilim dalında tamamlanmıştır.

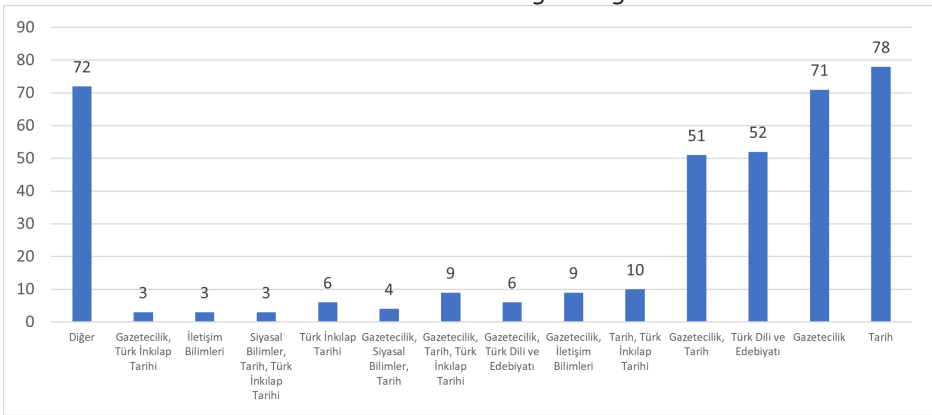
Tablo 6. Yıllar itibarıyla tezlerin tamamlandığı anabilim dalları

YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında basın tarihi terimi ile yapılan ara-mada saptanan tezler konu temelinde değerlendirildiğinde, 377 lisansüstü tez arasında 78 teze tarih konusunun ön plana çıktığı anlaşılmaktadır (Tablo 7). Tablo 5'ten hatırlanabileceği üzere tezlerin %36,87 ile büyük çoğunluğunun (139 tez) Tarih Anabilim Dalında yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, bu durum beklenebilir bir sonuçtur. Tarihin hemen arkasından ikinci sırada basın tarihi üzerine konusu gazetecilik olan 71 tez bulunmaktadır. Türk dili ve edebiyatı konusunda 52, hem gazetecilik hem de tarih konu başlıklarının yer aldığı 51, tarih ve Türk inkılap tarihi konulu 10, gazetecilik ve iletişim bilimleri konu-

lu 9, gazetecilik, tarih ve Türk inkılap tarihi konulu 9, gazetecilik ve Türk dili ve edebiyatı konulu 6, Türk inkılap tarihi konulu 6, gazetecilik, siyasal bilimler ve tarih konulu 4, siyasal bilimler, tarih ve Türk inkılap tarihi konulu 3, iletişim bilimleri konulu 3, gazetecilik, Türk inkılap tarihi konulu 3 tez YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer almaktadır (*Tablo 7*). Diğer kategorisi altında sınıflandırılan konular ise, aynı konuda tamamlanmış ikişer ve birer tez olmak üzere 72 teze ağırlığı oluşturmaktadır. Bunlar arasında gazetecilik, sosyoloji; gazetecilik, sosyoloji, tarih; gazetecilik, spor, tarih; hukuk; halk bilimi; halk bilimi, Türk dili ve edebiyatı; halk bilimi, gazetecilik, sosyoloji; işletme; sanat tarihi; uluslararası ilişkiler; sanat tarihi ve bu sıralananların farklı kombinasyonlarından oluşan konular bulunmaktadır.

Tablo 7. Tezlerin konularına göre dağılımları

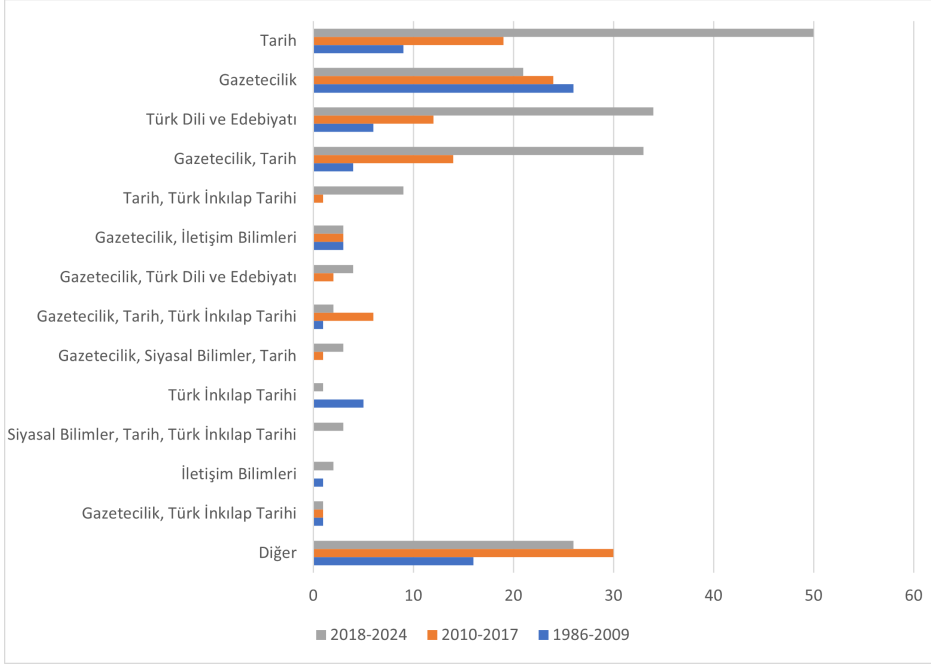
Bu konuların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, basın tarihi üzerine YÖK Ulusal Tez İzleme Merkezi veri tabanında kayıtlı 377 lisansüstü tezin yalnızca 72’sinin yazıldığı 1986-2009 zaman diliminde, 26 tez gazetecilik konuludur. Bunu tarih konulu 9, Türk dili ve edebiyatı konulu 6, Türk inkılap tarihi konulu 5 ve gazetecilik ve tarih konulu 4 tez izlemektedir (*Tablo 8*). Tezlerin %19,9’unun yazıldığı bu dönemde gazetecilik konulu basın tarihi tezleri ön plana çıkmış görünmektedir.

Tezlerin %29,97’sinin üretildiği 2010-2017 döneminde 24 teze yine gazetecilik konusu diğer tez konularının önündedir. Ancak bu sefer, tarih konusu 19 teze hemen gazetecilik konusunun ardından gelmekte ve bir önceki dönemde olan açığı neredeyse kapatmış görünmektedir. Bu dönemde gazetecilik ve tarih konularında kabul edilmiş 14, Türk dili ve edebiyatı konulu 12 tez bulunmaktadır (*Tablo 8*).

Çalışmanın 2018-2024 (Temmuz) yıllarını kapsayan son döneminde ise, basın tarihi üzerine tarih konulu 50 tez kabul edilmiştir. Bir önceki dönemle kıyaslandığında tarih konulu tezlerde %108’lik bir artış söz konusudur. Türk dili ve edebiyatı konulu tez sayısı da bir önceki dönemde 12 iken, 2018-2024 ara-

sında 34'e çıkmıştır. Basın tarihi alanında gazetecilik konulu tezlerde bir önceki döneme göre küçük bir artış söz konusudur. Bu zaman diliminde gazetecilik konulu 21 tez kabul edilmiştir. Ancak gazetecilik ve tarih konulu tez sayısının 2018-2024 arasında 33 olduğu düşünüldüğünde aslında gazetecilik konusunun geri planda kaldığını söylemek güçleşmektedir (Tablo 8).

Tablo 8. Yıllara göre tez konularının dağılımı

Sonuç

Bu çalışmada, 1986 yılından başlayarak 2024 yılının Temmuz ayına kadar 38 yıllık süreçte Türkiye'de basın tarihine ilişkin lisansüstü çalışmaların üretildiği araştırma alanları, kurumlar, anabilim dalları, yıllar içindeki değişimleri nicel olarak incelenmiştir. Bunun için YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan 377 tez değerlendirilmiştir. Amaç, basın tarihine ilişkin akademik çalışmaların kurum düzeyinde ve yıllar içinde değişimine dair genel bir harita çıkarmaktır. Çalışmada edinilen ilk sonuç, doktora düzeyinden çok yüksek lisans düzeyinde basın tarihi çalışmalarının fazlalığıdır. İncelenen tezlerin 54'ü (%14,32) doktora, 323'ü (%85,67) yüksek lisans tezidir (Tablo 1). Bu durum doktora yazım sürecinin daha uzun olmasından kaynaklanabileceği gibi, ilginin sınırlılığı ile de açıklanabilir.

Çalışmanın önemli sonuçlarından biri, Cumhuriyet'in ilk yıllarında akademinin pek ilgi göstermediği basın tarihi alanına YÖK Ulusal Tez Merkezi veri

tabanında yer alan lisansüstü tezlerden gözlemlenebildiği kadarıyla yıllar içinde artan ilgidir. 2000’den başlayarak, kimi yıllar bir miktar azalmakla birlikte, bir artıştan söz etmek mümkündür (*Tablo 2*). Ancak özellikle 2018-2024 (Temmuz) yılları arasında basın tarihi alanında üretilen lisansüstü tezlerde göze çarpan bir artış söz konusudur. Bu dönemde, incelenen 38 yılda tamamlanan tezlerin 192’si, yani tüm çalışmaların %50,92’si üretilmiştir. Türkiye’de kabul edilen lisansüstü tez sayısındaki artışın, söz konusu artışla bağlantısını kurmak mümkündür. Basın tarihi alanına söz konusu ilgide, 1940’ların sonunda başlayan gazetecilik eğitimi ve bu gelişmeyi takiben 1965 yılında kurulan Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu’nda verilen iletişim eğitiminin etkisi olabilir. Öyle ki bu tarihten sonra basın tarihi dersi zorunlu ders olmuştur. Yine, 1990’lı yıllardan başlayarak iletişim alanındaki birikimin artışı (Tokgöz, 2000) da bu durumda etkili olması muhtemeldir.

Bununla birlikte çalışmanın ortaya çıkardığı diğer bir veri, basın tarihine ilginin yalnızca iletişim ile ilgili anabilim dalları ile sınırlı kalmadığıdır. Bu veriyi edinebilmek için çalışmada anabilim dallarında yıllara göre kabul edilen basın tarihi tez sayısı da incelenmiştir. Dolayısıyla araştırmanın bir diğer önemli sonucu, tarih anabilim dallarında da basın tarihi üzerine lisansüstü düzeyde sistematik bilgi üretiminin yıllar içinde niceliksel artışıdır. Elde edilen verilere göre, tarih ve ilgili anabilim dallarında 1986-2009 arasında 26, 2010-2017 arasında 49, 2018-24 arasında 103 basın tarihi tezi tamamlanmıştır. Üç dönem tarih ve iletişim anabilim dalları için değerlendirildiğinde, tarih anabilim dallarında üretilen basın tarihi tez sayısı 178 (%47,21) ve iletişim anabilim dallarında tamamlanan tez sayısı 95’tir (%25,19) (*Tablo 3*). BYYO’nun ilk yıllarında tarih alanı iletişim alanına pek ilgi göstermediyse de (Alemdar, 2018, s. 11) bu eğilimin akademi düzeyinde değiştiği görülmektedir.

Üniversite düzeyinde değerlendirildiğinde, beklenebileceği üzerine kuruluş tarihi daha eskiye dayanan üniversitelerde basın tarihi üzerine daha fazla sayıda lisansüstü çalışma üretilmiştir ki bu kurumların başında İstanbul, Marmara, Gazi, Selçuk, Ankara, Atatürk ve Sivas Üniversiteleri gelmektedir. Beşinci sırada yer alan Ankara Üniversitesi’nin tarihi Marmara, Gazi ve Selçuk Üniversiteleri’nden daha eski olmasına karşın, basın tarihine ilginin bu üniversitelerden geride kaldığı görülmektedir (*Tablo 3*).

Enstitü temelinde bir değerlendirme, 320 lisansüstü tezle (%84,88) Sosyal Bilimler Enstitülerinin öne çıktığını göstermektedir. Bunu 18 tezle Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüleri izlemektedir. Örgütlenme çatısı altında Gazetecilik, Tarih ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dallarının yer aldığı Lisansüstü Eğitim Enstitülülerinde basın tarihi üzerine 16 tez kabul edilmiştir. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü 13 tez ile dördüncü sırada gelmektedir (*Tablo 4*).

Anabilim düzeyinde basın tarihi üzerine tamamlanmış tezlere bakıldığında Tarih Anabilim Dalı’nın 139 tezle öne çıktığı görülmektedir. Bunu 67 tezle Gazetecilik Anabilim Dalı izlemektedir (*Tablo 5*). Ancak iletişim alanında ve tarih alanında lisansüstü düzeyde eğitim veren diğer anabilim dalları ile birlikte ba-

kıldığında tablo biraz farklılaşmaktadır. *Tablo 6*'da görülebileceği üzere, tarih ve iletişim anabilim dalları için genel olarak değerlendirildiğinde, tarih anabilim dallarında üretilen basın tarihi tez sayısı 178 (%47,21) ve iletişim anabilim dallarında tamamlanan tez sayısı 95'tir (%25,19). Yalnızca tarih ve iletişim eğitimi veren anabilim dallarında değil Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kürt Dili ve Kültürü, Alman Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri, Bilgi ve Belge Yönetimi, Eğitim Bilimleri, Felsefe ve Din Bilimleri, Fotoğraf, İktisat, İstanbul Araştırmaları, Kamu Yönetimi, Sanat Tarihi, Temel İslam Bilimleri, Türk Sanatı, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Uluslararası İlişkiler, Yeni Türk Edebiyatı, Grafik, Grafik Ana Sanat, Kadın Çalışmaları, Kadın Araştırmaları gibi çeşitli anabilim dallarında basın tarihi üzerine tez yazılması, bu araştırmancının ortaya çıkardığı diğer bir bulgudur (*Tablo 6*).

Basın tarihi üzerine yazılan lisansüstü tezlerin konu düzeyinde değerlendirilmesi, 78 teze tarih konusunun ön plana çıktığını göstermektedir. Bunu, ikinci sırada 71 teze gazetecilik konulu tezler izlemektedir. Basın tarihi alanına ilişkin Türk dili ve edebiyatı konusunda 52 tez tespit edilmiştir (*Tablo 7*). Bunların dışında tarih, Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi, Türk tarihi, gazetecilik, sosyoloji, spor, halkbilimi, işletme, sanat tarihi, uluslararası ilişkiler gibi farklı konuların farklı kombinasyonları konu olarak geçmektedir. Ancak incelenen 377 tezde, konu alanı kısmında geçen sözcüklerin ne ölçüde tezin içeriğine yansıtıldığı gelecekte nitel araştırmalarla değerlendirilmelidir.

Konular yıllar bazında ve dönemlere ayrılarak değerlendirildiğinde, üretilen tez sayısının görece düşük kaldığı 1986-2009 döneminde, gazetecilik konusunda 26 tez, tarih konulu 9, Türk dili ve edebiyatı konulu 6, Türk inkılap tarihi konulu 5 ve gazetecilik ve tarih konulu 4 tez kabul edilmiştir (*Tablo 8*). Bu dönemde gazetecilik konulu tezler ağırlıklıdır.

2010-2017 döneminde 24 teze yine gazetecilik konusu diğer tez konularının önündedir. Gazetecilik konusunu 19 teze tarih izlemektedir. Bu dönemde gazetecilik ve tarih konularında kabul edilmiş 14, Türk dili ve edebiyatı konulu 12 tez bulunmaktadır (*Tablo 8*).

En çok sayıda tezin kabul edildiği 2018-2024 (Temmuz) yıllarında ise, tarih konulu tezlerde %108'lik bir artışla 50 tez yazılmıştır. Türk dili ve edebiyatı konulu tez sayısı da bir önceki döneme göre %200 artmıştır. Basın tarihi alanında gazetecilik konulu tezlerde bir önceki döneme göre çok küçük bir artış bulunmaktadır. Gazetecilik konulu 21 tez kabul edilmiştir. Ancak gazetecilik ve tarih konulu tez sayısının 2018-2024 arasında 33 olduğu düşünüldüğünde ve bu rakam gazetecilik konulu tezlerle birlikte düşünüldüğünde aslında gazetecilik konusunun geri planda kaldığını söylemek güçleşmektedir (*Tablo 8*). Yine de ortaya çıkan tabloyu daha açık anlamak için, gelecekte bu tezler üzerine nitel bir inceleme gerekmektedir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'de basın tarihi alanına ilgi sınırlıdır. Bunun istisnası Gerçek ve İskit gibi gazeteciler ile yeni kurulan Cumhuriyet'in

yönetici kadrosunun girişimleridir. Ancak sistematik düşünce üretmesi beklenen akademi, söz konusu ilgiyi 1940’lı yıllara kadar göstermemiştir. BYYO’larının açılmasıyla iletişim alanı üzerine düşünme çabası artmıştır. Ancak söz konusu ilginin yıllar içerisinde basın tarihine ne kadar yöneldiği araştırma konusu olmamıştır.

Bu çalışma 38 yılı kapsayan bir zaman diliminde, basın tarihi üzerine lisansüstü düzeyde tamamlanmış tezlerin yalnızca nicel bir değerlendirilmesini hedeflemiştir. İletişim araştırmaları alanına yönelik bibliyometrik çalışmalar yapılmakla birlikte, basın tarihi konusunda bu yönde bir araştırmanın bulunmayışı bu çalışmanın başlangıç noktasıdır. Yapılan nicel analiz, alandaki durumu saptamak açısından önem taşımak ve iletişim araştırmaları alanında bir boşluğu doldurmaya çalışmakla birlikte, bu konuda hem nicel hem de nitel araştırmalara kapı açması umuduyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma, basın tarihi alanında disiplinlerarası bir ilginin varlığını ortaya koymaktadır. Geçmişten günümüze, kitap ve makale düzeyinde Türkiye’de basın tarihi alanında yapılan çalışmalar üzerine nitel ve nicel incelemelere gereksinim duyulduğu açıktır.

Kaynakça

- Alemdar, K. (2018). Türkiye’de iletişim bilimleri: Batı düşüncesinin egemenliğinden özgünlüğe. *Etkileşim*, 1, 8-29. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2018.1.7>
- (2023). 100. Yılında Cumhuriyet’in iletişim politikaları: Unutulan geçmiş ve Köy Enstitüleri ile ortak kader. *Etkileşim*, 6(11), 388-405. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2023.6.11.208>
- Birinci, A. (1996). Gerçek, Selim Nüzhet. *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 14, ss. 25-27). TDV.
- (2000). İskit, Server Rifat. *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 22, ss. 584-585). TDV.
- Bulut, S. (2012). Mübeccel Kıray’ın iletişim alanına katkıları. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal*, (15). <https://doi.org/10.17064/iüifhd.18353>
- Değirmencioğlu, G., & Gürer, M. (2024). Türkiye’de “yeni medya” içerikli lisansüstü tez çalışmaları üzerine bibliyometrik bir araştırma. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 44, 45–65. <https://doi.org/10.31123/akil.1359787>
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2002). *Öteki kuram: Kitle iletişimine yaklaşımların tarihsel ve eleştirel bir değerlendirmesi*. Erk.
- İrvan, S. (2023, August 7). *Türkiye’de iletişim fakülteleri: Listeye her yıl yenileri ekleniyor*. <https://www.newslabturkey.org/2023/08/07/turkiyede-iletisim-fakulteleri-listeye-her-yil-yenileri-ekleniyor/>
- İskit, S. R. (1939). *Türkiye’de neşriyat hareketleri tarihine bir bakış*. Devlet Basımevi.
- (1943). *Türkiye’de matbuat idareleri ve politikaları*. Başvekalet Basın ve

Yayın Umum Müdürlüğü Yayınlarından.

Karagöz Kızılca, G. (2012). "Bu mülke gazeteler fena hizmet etmedi": Malî kriz günlerinde İbret'in gözünden Babîâli, Osmanlı halkı ve Avrupa emperyalizmi. *Kebikeç, İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 33, 339-352.

————— (2016). Osmanlı/ Türk basın tarihi yazımı üzerine eleştirel bir değerlendirme. *İLEF Dergisi*, 3(1), 71-90.

Koloğlu, O. (2010). *Osmanlı dönemi basınının içeriği*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Kubilay, Ç. (2021). Türkiye'de iletişim çalışmaları alanında eleştirel söylem çözümlenmeleri: Lisansüstü tezler üzerine bir inceleme. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 38, 455-476. <https://doi.org/10.17829/turcom.934545>

Örnek, C. (2015). *Türkiye'nin soğuk savaş düşünce hayatı: Antikomünizm ve Amerikan etkisi* (1. basım). Can Sanat Yayınları.

Öztürk, S. (2006). Pertev Naili Boratav'ın Türk iletişim tarihi araştırmalarına katkısı. *Milli Folklor Dergisi*, 70, 22-37.

————— (2008). *Türkiye'de iletişim düşüncesinin kökenleri* (1. baskı). Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi.

Pelivan, M. (2019). Gazete haberlerini konu alan yüksek lisans tezlerine dair bibliyometrik bir analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 119-148. <https://doi.org/10.18037/ausbd.668631>

Peters, J. D. (2000). *Speaking into the air: A history of the idea of communication*. University of Chicago press.

Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.

Reed, S. (2022). Newspapers as the first rough draft of history. *Historiography in Mass Communication*, 8(3), 17-30.

Simonson, P., Peck, J., Craig, R. T., & Jackson, J. P. (tarih yok). The history of communication history. In *The history of communication history* içinde (ss. 13-57).

Taşçioğlu, R. (2011). Hilmi Ziya Ülken'in Türk iletişim tarihine katkıları. *Atatürk İletişim Dergisi*, 1, 1-12.

Tokgöz, O. (2000). Türkiye'de iletişim araştırması: Nereden nereye. *Kültür ve İletişim*, 3(2)(6), 11-30.

Uzun, R. (2011). Türkiye'de gazetecilik eğitimi: Değişimler ve eğilimler. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 15, 119-132.

Winfield, B. H. (Ed.). (2008). *Journalism, 1908: Birth of a profession*. University of Missouri Press.

Yalman, A. E. (2018). *Modern Türkiye'nin gelişim sürecinde basın 1831-1913* (S. Yazıcı & F. Yavuz, Ed.; B. Keşoğlu, Çev.) (1. Basım). İş Bankası Kültür Yayınları.

Yıldırım Becerikli, S. (2013). Türkiye’de sağlık iletişimi üzerine yazılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi: Eleştirel bir bakış. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 025-036. https://doi.org/10.1501/Ashd_0000000089

Etik Kurul Onayı: Etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.

Çıkar çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal destek: Finansal destek bulunmamaktadır.

Ethics committee approval: There is no need for ethics committee approval.

Conflict of interest: There are no conflicts of interest to declare.

Financial support: No funding was received for this study.